

Basisoptie Economie en organisatie

1ste graad B-stroom
I-EcOr-b

BRUSSEL

D/2024/13.758/353

Versie oktober 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse Regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen verwijzen waar relevant expliciet naar andere leerplannen met het oog op afstemming in de school. Op die manier kunnen leraren over de vakken heen samenwerken en van elkaar leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat wordt gerealiseerd in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit het basisonderwijs, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Ten slotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** beschrijft de samenhang binnen de graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen en – waar relevant – aandachtspunten aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de doelen die in regelgeving vastliggen. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een ‘+’ bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door ‘K’.

De leerplandoelen zijn meestal ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante doelen vanuit regelgeving. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven.

‘Duiding’ bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een wenk ‘extra’ bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen zijn gerelateerd aan doelen vanuit regelgeving.

2 Situering

2.1 Samenhang in de eerste graad

2.1.1 Samenhang met de algemene vorming

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met de leerplannen van de vakken Maatschappelijke vorming en Nederlands en met het Gemeenschappelijk funderend leerplan.

2.1.2 Samenhang met de basisopties

Er is een sterke samenhang met de basisoptie Economie en organisatie van de A-stroom.

2.2 Plaats in de lessentabel

In de B-stroom worden 10 lesuren besteed aan een of meerdere basisopties. Dit leerplan is gericht op 4 lesuren waardoor er voldoende ruimte is voor school en leraren om eigen accenten te leggen.

Het leerplan is bestemd voor de B-stroom van de eerste graad. Het geheel van de basisvorming en de basisopties voor de B-stroom van de eerste graad vind je terug op de [PRO-pagina](#).

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Economie en organisatie en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. In dit leerplan ligt de nadruk op economische vorming en maatschappelijke vorming. De wegwijzers uniciteit in verbondenheid, kwetsbaarheid en belofte, generositeit, gastvrijheid, rechtvaardigheid en duurzaamheid kleuren het leerplan. Vanuit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Reflecteren vanuit het perspectief van de consument over de economisch-maatschappelijke actualiteit

Een aantal economische ontwikkelingen heeft als gevolg dat consumenten bewuster omgaan met de economische wereld om hen heen. Consumenten hechten veel meer belang aan een open, transparante en betekenisvolle economie, duurzaamheid, een work life balans (welzijn). Consumenten zoeken verbondenheid met elkaar en met de wereld en maken daarbij gebruik van de mogelijkheden van de digitale economie. Vanuit de wegwijzers duurzaamheid en kwetsbaarheid en belofte helpen we leerlingen een kritische en ethische houding ontwikkelen ten aanzien van die ontwikkelingen in de economie. Vanuit de wegwijzer rechtvaardigheid leren we hen oog hebben voor welvaart en welzijn.

De wereld van de onderneming en de overheid verkennen

Ondernemingen zijn een belangrijke schakel in de economie. De macro-economische ontwikkelingen die een impact hebben op de consument (de vraag) beïnvloeden ook de ondernemingen (het aanbod). Nieuwe vormen van economische organisatie ontstaan en jonge ondernemers treden meer en meer op de voorgrond. Wat zijn de motieven om te ondernemen en hoe werkt een onderneming? De leerlingen verkennen de wereld van de retail en logistiek.

De overheid heeft ook een belangrijke maatschappelijke rol. Leerlingen verkennen de rol van de overheid in de lokale en nationale omgeving. De nadruk ligt op de bijdrage van de overheid met het oog op het welzijn van de burgers.

Ondernemingszin ontwikkelen

De leerlingen krijgen zin in ondernemen en ontwikkelen digitale, sociale en communicatieve vaardigheden binnen een ondernemend project.

De leerlingen ontwikkelen digitale vaardigheden binnen een economische context

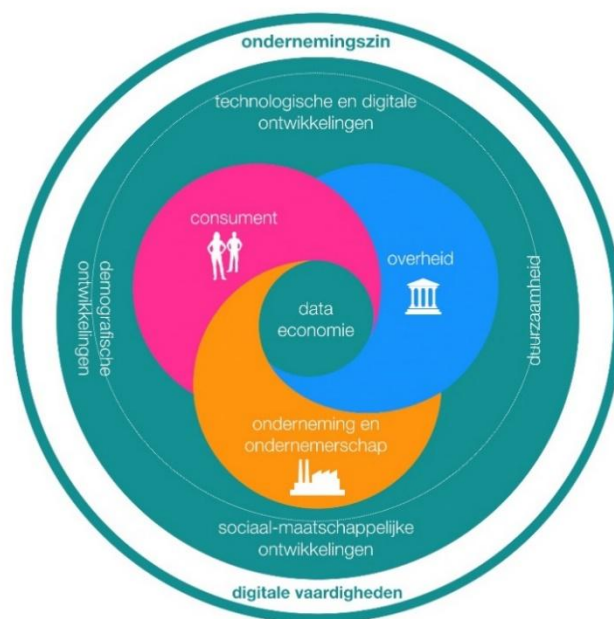
Digitale informatie in woord, beeld en geluid zijn een fundamenteel onderdeel van onze economie en organisaties. De leerlingen ontwikkelen ICT-vaardigheden om die informatie te verwerven en te verwerken.

3.3 Opbouw van het leerplan

Het leerplan is opgebouwd uit verschillende onderdelen:

- de consument in de samenleving;
- de onderneming in de samenleving;
- de overheid in de samenleving;
- ondernemingszin en ondernemerschap;
- de data-economie in de samenleving;
- ICT binnen de economische processen.

Dit leerplan biedt de ruimte om zelf keuzes te maken in het clusteren van leerplandoelen en zo tot dwarsverbanden te komen. Het is niet de bedoeling om de leerplandoelen in chronologische volgorde af te werken.

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Beginsituatie

Heel wat leerplandoelen van de basisoptie sluiten aan bij en bouwen verder op leerplandoelen van de algemene vorming. Aangezien leerplannen van de algemene vorming gelden voor een graad, is er in de leerplannen geen strikte leerstofafbakening per leerjaar. De beginsituatie kan dus alleen met het nodige voorbehoud worden geschetst.

3.4.2 Samenhang met de algemene vorming

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met de leerplannen van de vakken Maatschappelijke vorming en Nederlands en met het Gemeenschappelijk funderend leerplan.

In het leerplan Maatschappelijke vorming is er aandacht voor budget en betaalmiddelen en voor de rol van de consument, de onderneming en de overheid in de economie. In dit leerplan wordt het economische luik verder uitgediept.

In het leerplan Nederlands worden strategieën aangeleerd om in dialoog te gaan met anderen en doelgericht te communiceren.

In het Gemeenschappelijk funderend leerplan (rubriek *Mediawijs en digitaal vaardig*) is er aandacht voor digitale basisvaardigheden. In dit leerplan worden die digitale vaardigheden verder uitgediept in de context van de basisoptie. Daarnaast leren leerlingen respectvol en constructief omgaan met elkaar (rubriek *Uniek en verbonden*). Dat leerplandoel wordt verder uitgediept in de context van de basisoptie.

Afstemming met de betrokken leraren van de algemene vorming is aangewezen.

3.4.3 Samenhang met de basisopties

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met de basisoptie Economie en organisatie van de B-stroom. Ondanks de verschillende leerlingenprofielen zijn er heel wat inhoudelijke gelijkenissen tussen beide leerplannen die opportuniteiten bieden tot samenwerking en leren van elkaar. Het grootste verschil situeert zich vooral in het omgaan met toepassingsgerichte opdrachten. Die laten, afhankelijk van de keuze van bepaalde leerinhouden en de beschikbare infrastructuur, toe om te differentiëren naar verschillende leerlingenprofielen.

3.5 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

Doelen vanuit regelgeving

LPD 1 De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe.

Wenk: In het leerplan Nederlands leren de leerlingen om in dialoog te gaan met anderen en doelgericht te communiceren. In het Gemeenschappelijk funderend leerplan leren leerlingen respectvol en constructief omgaan met elkaar.

Wenk: Verschillende leerplandoelen in dit leerplan bieden kansen om sociale en communicatieve vaardigheden toe te passen: LPD 3 (schriftelijk verslag van een (bedrijfs)economisch concept), LPD 6 (schoolproject of andere initiatieven zoals een winkelbezoek om de retailsector te verkennen), LPD 15 (ondernemend project).

4.1 De consument in de samenleving

LPD 2 + De leerlingen tonen met voorbeelden aan hoe de behoeften van de consument worden beïnvloed door actuele ontwikkelingen in de maatschappij.

Wenk: Consumentengedrag wordt beïnvloed door trends zoals:

- toenemende heterogeniteit (diversiteit) in de samenleving;
- sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen;
- versnelde technologische ontwikkelingen en digitalisering;
- de toenemende bewustwording van het belang van ecologie en duurzaamheid.

Wenk: Je kan de impact bespreken van de toenemende heterogeniteit in de maatschappij zoals de toenemende vergrijzing, de toename van het aantal singles, de urbanisatie, de toenemende diversiteit in de maatschappij (cultuur versus levensstijl) die een invloed hebben op behoeften rond wonen, mobiliteit, voeding, gezondheid.

Wenk: Voor de toelichting van de sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen kan je leerlingen voorbeelden laten zoeken van de impact van een aantal tendensen op het aankoopgedrag van de consument.

Wenk: Bij versnelde technologische ontwikkelingen en digitalisering kan je vertrekken vanuit actuele en relevante ontwikkelingen waarbij de leerlingen zich vragen stellen over de wenselijkheid en relevantie van die technologische ontwikkelingen. Innovaties bieden mogelijkheden maar stellen ook uitdagingen. Je kan leerlingen voorbeelden laten zoeken van technologische ontwikkelingen die vooruitlopen op wetgeving en discussies oproepen over ethische aspecten van hun toepassingen.

Wenk: De consument is zich meer en meer bewust van het belang van ecologie en duurzaamheid en gaat op zoek naar alternatieven in zijn consumentengedrag.

LPD 3 + De leerlingen tonen aan dat ze als consument zowel binnenlandse als buitenlandse producten kopen.

Wenk: Je kan aandacht besteden aan

- de impact van het kopen van binnenlandse of buitenlandse producten op het milieu, de lokale economie ...;
- vreemde valuta, bv. door prijzen van toepassing voor verschillende landen op het etiket onderling te vergelijken.

4.2 De onderneming in de samenleving

Doelen vanuit regelgeving

LPD 4 De leerlingen illustreren aan de hand van een eenvoudige bedrijfskolom welke weg goederen of diensten afleggen vooraleer ze bij de consument komen.

Wenk: Je kan een bedrijfskolom samenstellen met behulp van bronnenmaterialen zoals

een artikel, film, website waarbij je de schakels klein(detail)- en groothandel betreft.

Wenk: De traditionele retailer is al lang niet meer de enige partij die de consument toegang kan geven tot producten, diensten en informatie. Met de digitalisering van de retail is een enorme diversiteit aan middelen en platformen ontstaan die toegang geven. De traditionele retailer heeft niet meer het monopolie op het samenbrengen van vraag en aanbod. Je kan leerlingen voorbeelden laten opzoeken van die nieuwe (vooral digitale) structuren die toegang geven tot producten, diensten en informatie.

LPD 5 De leerlingen situeren ondernemingen binnen een bedrijfssector.

Wenk: In de economie maakt men meestal een onderscheid tussen de primaire, secundaire, tertiaire en quataire sector.

Wenk: De leerlingen brengen ondernemingen in verband met de meest courante en voor hen herkenbare bedrijfstakken of -sectoren: horeca, industrie, vervoer en opslag, groot- en detailhandel, bouwnijverheid, gezondheidszorg ...

LPD 6 De leerlingen situeren een verkooppunt binnen winkelvormen en branches in de detailhandel.

Wenk: Het is aangewezen om de leerlingen eerst kennis te laten maken met winkelvormen en branches om van daaruit een verkooppunt te situeren.

Wenk: Je kan een bezoek brengen aan het centrum (stad of dorp) en hen op die manier de verschillende winkelvormen laten ontdekken en vergelijken. Kenmerken van winkelvormen: speciaalzaken, supermarkten, buurtwinkels, discounters, outlet-stores, pop up, ambulante handel, e-commerce, m-commerce. Ook motieven om zich op een bepaalde plaats te vestigen kunnen aan bod komen.

Wenk: Branches in de detailhandel: mode, voeding, persoonlijke verzorging, interieur en decoratie, sport, elektro, boek en papierwaren, ontspanning en vrije tijd.

Wenk: Je kan aandacht schenken aan allerlei trends en ontwikkelingen: biowinkels, verpakkingsvrije winkels, combiwinkels die soms erg verschillende activiteiten combineren ...

LPD 7 + De leerlingen lichten de marketingmix van een onderneming toe.

Wenk: Je kan vertrekken vanuit concrete situaties van ondernemingen uit de leefwereld van de jongere.

Wenk: Er is een verschuiving van de marketingmix naar het C-model. Zo stellen ondernemingen niet langer zichzelf of hun producten of diensten centraal, maar plaatsen de individuele consument en het maatschappelijk welzijn als middelpunt. Bij die veranderende oriëntatie hoort dus ook een andere invulling van de marketingmix. Dat neemt niet weg dat de meer traditionele "P"- benadering overeind blijft en nog steeds wordt toegepast.

Wenk: Je kan dit leerplandoel combineren met LPD 15 (ondernemend project).

LPD 8 De leerlingen vergelijken de basistaken en basiscompetenties van een winkerverkoper, magazijnier en onthaalmedewerker met de eigen interesses en competenties.

Wenk: Je kan leerlingen jobadvertenties die aansluiten bij de respectievelijke functies, laten opzoeken en daaruit de vereiste kennis, vaardigheden en kwaliteiten (= competenties) laten afleiden. Je kan ook een medewerker actief in de retail of logistiek uitnodigen die vanuit zijn ervaring in het werkveld de functie tot leven brengt. Een observatie op de werkvloer biedt leerlingen kansen om zelf de betrokken competenties te leren ontdekken.

Wenk: VLAJO (Vlaamse Jonge Ondernemingen) biedt programma's aan waarbij leerlingen worden uitgedaagd om op een actieve manier hun interesses en capaciteiten te ontdekken en erop in te zetten.

Wenk: Je kan dit leerplandoel combineren met LPD 15 (ondernemend project).

LPD 9 De leerlingen illustreren de concepten logistiek en logistieke ketens.

Duiding: Een producent moet tijdig grondstoffen inkopen om de productie vlot te laten verlopen. Het distributieproces staat voor het traject vanaf het eind van het productieproces tot aan de eindafnemer (bv. winkel). Het transport of de verplaatsing van goederen is onderliggend aan het hele traject. Transportmodi: weg- en spoorvervoer, binnenscheepvaart, maritiem vervoer ...

Wenk: In Vlaanderen en België zijn er veel logistieke activiteiten omwille van de centrale ligging, een bijzonder dicht wegennet, de aanwezigheid van zeehavens ...

Wenk: Duurzaam ondernemen speelt een steeds belangrijker rol: met het oog op het verminderen van de afvalberg worden heel wat producten gerecycleerd. Dat heeft impact op retourstromen.

LPD 10 + De leerlingen illustreren de invloed van technologische ontwikkelingen, digitalisering en duurzaamheid op activiteiten binnen de retail en logistiek.

Wenk: Technologische ontwikkelingen: tracking-and-tracing, drones die worden ingezet door internetbedrijven om pakketjes te leveren ...

Wenk: Invloed van technologische ontwikkelingen en digitalisering voor de retail: e-commerce, AI- toepassingen (bv. chatbot, virtual en augmented reality brillen), contactloos betalen, QR-codes ...

Wenk: Trends en ontwikkelingen in de retail: biowinkels, combiwinkels, pop-up ...

Wenk: Duurzaamheid in de logistiek: elektrische en hybride voertuigen, het inzetten van andere transportmodi dan wegvervoer ...

Wenk: Duurzaamheid in de retail: herbruikbare verpakking, het weren van verpakking door verpakkingsvrije winkels en initiatieven om voedselverspilling te vermijden.

LPD 11 + De leerlingen berekenen omzet en resultaat vanuit inzicht in opbrengsten, kosten, winst en verlies.

Wenk: Je kan de leerlingen de begrippen in de context van het ondernemend project (LPD 15) laten verkennen en gebruiken.

LPD 12 + De leerlingen lichten eenvoudige documenten toe onderliggend aan het aankoopproces.

Wenk: Documenten: bestelbon, factuur, pakbon ...

LPD 13 De leerlingen stellen eenvoudige verkoopdocumenten op.

Wenk: Eenvoudige verkoopdocumenten zoals een factuur met één btw-tarief, zonder kosten of kortingen.

Wenk: Je kan de leerlingen een rekenblad laten gebruiken.

4.3 Ondernemingszin en ondernemerschap

Doelen vanuit regelgeving

LPD 14 + De leerlingen stellen een eenvoudige marketingmix samen voor een eigen project.

Wenk: Dit leerplandoel kan je in samenhang zien met LPD 15.

LPD 15 De leerlingen voeren een eigen ondernemend project uit.

Wenk: Ondernemerschap gaat over het opstarten van een eigen zaak en alle daarop volgende fases die een ondernemer met zijn onderneming kan doorlopen. Ondernemingszin is het vermogen om initiatief te nemen, ideeën in een bepaalde context te ontwikkelen, doorzettingsvermogen, verantwoordelijkheidszin en creativiteit waarmee mensen ideeën in daden omzetten. Het omvat dus ook het plannen en beheren van projecten om doelstellingen te kunnen verwezenlijken. Ondernemingszin is dus een ruimer begrip en wordt gezien als een noodzakelijke voorwaarde voor ondernemerschap.

Wenk: Het ondernemend project kan verschillende vormen aannemen zoals de ontwikkeling van een pop-up, de organisatie van een solidariteitsactie, een project rond gezonde voeding of een cultureel evenement, een technische realisatie.

Wenk: Tijdens het leerproces en specifiek in het project rond ondernemingszin en ondernemerschap ervaren leerlingen wat hun eigen voorkeuren en interesses, hun eigen mogelijkheden en beperkingen zijn met het oog op het maken van keuzes.

Wenk: Bij de start van het ondernemend project kan je een klasgesprek houden over het thema 'ondernemen' om leerlingen vervolgens duidelijk te maken dat ze tijdens het project zelf ondernemers zullen worden.

Wenk: Je kan samenwerken met vakken zoals Artistieke vorming en Nederlands of de basisoptie Kunst en creatie voor de ontwikkeling van een naam en logo voor het project, de vormgeving van het product, de presentatie van het product of de dienst. Samenwerking met STEM-wetenschappen en STEM-technieken is mogelijk voor de realisatie van een technische oplossing.

Wenk: Bij de voorbereiding en ontwikkeling van het project is het belangrijk aandacht te

hebben voor de keuze van een leverancier, de doelgroep (klanten), de raming van kosten en opbrengsten, de bepaling van de verkoopprijs, de promotie van het project, de organisatie, de resultaatraming en -bepaling. Ook duurzaamheid is een factor om rekening mee te houden.

Wenk: De realisatie van een ondernemend project biedt kansen om LPD 7, 8, 11, 12 in een praktische context toe te passen.

Wenk: Het voorbereidende denkproces van de ontwikkeling van het ondernemend project kan gebeuren met brainstormmethodieken zoals [Design Thinking](#), Innowiz, GPS ...

Wenk: Het uitwerken van het ondernemend project kan gebeuren met het Business Model Canvas. De voorstelling van het project kan gebeuren door middel van een pitch. Om dit leerplandoel te realiseren kan je een educatief spel of leerproject inzetten. Zo biedt VLAJO (Vlaamse Jonge Ondernemingen) leertrajecten aan om een kleine onderneming uit te bouwen of leerlingen hun ondernemende talenten te leren ontdekken.

4.4 De overheid en de samenleving

LPD 16 + De leerlingen verklaren aan de hand van voorbeelden de rol van de lokale en de nationale overheid in de samenleving.

Wenk: In hun directe omgeving vangen leerlingen via ouders of media allerlei signalen op over de rol van de overheid. Het is aangewezen om leerlingen de nodige kennis en inzichten bij te brengen om die informatie in een correct en ruimer kader te kunnen plaatsen.

LPD K 1 De leerlingen verklaren vanuit concrete voorbeelden hoe de overheid invloed heeft op de gezinsinkomens via aanvullende en vervangende inkomens.

Wenk: Via het herverdelingsmechanisme zorgt de overheid voor een aanvullend of vervangend inkomen zoals pensioenen, kinderbijslag, tegemoetkomingen voor iedereen of voor doelgroepen.

LPD K 2 De leerlingen illustreren dat belastingen inkomsten zijn voor de overheid.

Wenk: Je kan je beperken tot voor de leerling vertrouwde belastingen zoals de btw, de milieubelasting op transport (bv. kilometerheffing voor vrachtverkeer) of energie (bv. accijnzen op brandstoffen), de gezondheidsbelasting (vet-suiker- en/of frisdranktaks), accijnzen op tabaksproducten.

4.5 De data-economie

LPD 17 + De leerlingen illustreren hoe de consument onbewust producent is van data waarvan bedrijven, overheden en instellingen gebruik maken.

Wenk: Je kan gebruik maken van contexten gerelateerd aan data die worden verzameld

via onder meer:

- gratis online diensten zoals apps, games, filmpjes, bookingsites, pers, social media ...;
- cookies;
- klantenkaart;
- registratie van het offline en online aankoopgedrag van de klant;
- surf- en zoekgedrag;
- internetgebruik: facebook, Whatsapp, berichtensystemen;
- smartphone gebruik;
- locatiebepaling.

LPD K 3 De leerlingen verklaren dat data en informatie niet altijd betrouwbaar zijn waardoor verkeerde beslissingen en conclusies kunnen genomen worden.

Wenk: Je kan leerlingen confronteren met al of niet gemanipuleerde foto's, hen laten ervaren dat ze online foute informatie de wereld kunnen insturen (zoals bijvoorbeeld bij Wikipedia) of dat ratings op reiswebsites kunnen worden beïnvloed.

Wenk: Je kan leerlingen kritisch de testresultaten van producten (smaak versus gezondheid en kwaliteit) laten doornemen.

LPD 18 + De leerlingen lichten de mogelijkheden toe die de consument heeft om zijn privacy online te beschermen.

Wenk: Het is de bedoeling dat leerlingen zich bewust zijn van de invloed van de digitalisering en het verzamelen van big data op de samenleving. Belangrijk is het ontwikkelen van het bewustzijn van de veiligheid ten opzichte van hun identiteit (privacy).

Wenk: De leerlingen zijn zich bewust van hun digitale identiteit en persoonsgegevens waarmee een online profiel van de internetgebruiker wordt gemaakt. Je kan dieper ingaan op de waarde van die persoonsgegevens. Een online profiel wordt gebruikt door bedrijven om geld mee te verdienen. Een app is ook om die reden bijna nooit gratis. Tot slot is het belangrijk in te gaan op het bewust beschermen van je persoonsgegevens aan de hand van privacyrechten en het handelingsperspectief van de gebruiker.

LPD K 4 De leerlingen illustreren hoe bedrijven, instellingen en overheden de verkregen informatie na data-analyse inzetten om hun producten of dienstverlening aan te passen.

Wenk: Je kan leerlingen voorbeelden laten zoeken van gerichte reclame door ondernemingen en overheid. Je kan hen wijzen op de continue bevraging die je ontvangt na een aankoop of een bezoek aan winkel, restaurant, museum ...

4.6 ICT binnen economische processen

Doelen vanuit regelgeving

LPD 19 De leerlingen passen digitale vaardigheden functioneel toe.

Wenk: In de basisoptie Economie en organisatie is de ontwikkeling en het efficiënt inzetten van digitale vaardigheden van groot belang. Dat houdt o.a. in:

- een leesbare, scanbare lay-out;
- gebruik van sjablonen en ingebouwde stijlen, ingebouwde stijlen en het verminderen van fouten door spellingscontrole;
- cloudtoepassingen voor het opzoeken en voorstellen van informatie of bij brainstormoefeningen;
- infographics, storyboard of video. Voor het maken van een video kan je met online of offline toepassingen werken.

LPD 20 De leerlingen zoeken gericht in online databanken in een economische context.

LPD K 5 De leerlingen gebruiken pseudocode om een eenvoudige algoritme binnen een economische context op te stellen.

Wenk: Eenvoudige algoritmes voor bv.: contactloze betaling, een product uit een automaat halen, geld afhalen, online aankoop, een app installeren.

LPD 21 De leerlingen gebruiken een rekenblad voor bedrijfseconomische toepassingen.

Wenk: Je kan aandacht hebben voor:

- datatypes: tekst, getallen;
- getalnotatie (getal, datum, percentage, valuta);
- efficiënt doorvoeren van formules;
- functies: Som, Gemiddelde;
- functionele opmaak: tekenopmaak, randen en arceringen, uitlijning, cellen samenvoegen, rijen en kolommen invoegen en verwijderen.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de in het leerplan gebruikte begrippen. De verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Design thinking

Design thinking is een methode, een manier van denken en werken om op een praktische en creatieve manier problemen op te lossen of nieuwe producten en diensten te ontwikkelen. Design thinking bestaat uit meerdere essentiële vaardigheden in een combinatie van empathie, creativiteit en rationaliteit om in behoeftes van gebruikers te voorzien en nieuwe waarde te creëren. Design thinking is in essentie een creatief proces, dat, anders dan analytisch denken, vooral zorgt voor het genereren van goede ideeën. Niet oordelen is erg belangrijk. Dat voorkomt de angst voor het maken van fouten en zorgt ervoor dat iedereen meedoet in het creëren van ideeën en eerste prototypes. Outside the box denken wordt gestimuleerd.

Marketingmix

Onder de marketingmix worden de marketingvariabelen begrepen (bv. product, prijs, plaats en promotie) waarop een onderneming greep heeft en die ze in de juiste verhouding aanwendt om de gewenste respons

bij de doelgroep op te roepen. In de loop der tijd is het marketingdenken veranderd, zo is het klassieke productgerichte 4P-model vertaald naar het klantgerichte 4C-model, dat beter aansluit bij het online tijdperk.

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar het didactisch materiaal en de uitrusting die in elke les beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

6.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

6.2 Materiaal waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

Voor elke les met ICT: per leerling een actueel computersysteem met de nodige actuele programma's en apps om de leerplandoelen te realiseren. De gebruikte programma's en apps werken met een aanvaardbare prestatie op het computersysteem. Dat computersysteem is verbonden met internet indien dat vereist is voor de realisatie van de leerplandoelen.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	

Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de doelen vanuit regelgeving voor de basisoptie Economie en organisatie (EO) realiseren.

Leerplandoel	Doelen vanuit regelgeving
1	EO 05
2+	-
3+	-
4	EO 02
5	EO 03
6	EO 03
7+	-
8	EO 06; EO 07; EO 08
9	EO 04
10+	-
11+	-
12+	-
13	EO 10
14+	-
15	EO 09
16+	-
17+	-
18+	-
19	EO 01
20	EO 01
21	EO 01

8.2 Doelen vanuit regelgeving

EO 01	De leerlingen passen ICT-vaardigheden functioneel toe.
EO 02	De leerlingen illustreren welke weg goederen of diensten afleggen vooraleer ze bij de consument komen.
EO 03	De leerlingen situeren ondernemingen binnen een bedrijfssector.
EO 04	De leerlingen illustreren de concepten logistiek en logistieke ketens.

EO 05	De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe.
EO 06	De leerlingen vergelijken de basistaken en basiscompetenties van een winkerverkoper met de eigen interesses en competenties.
EO 07	De leerlingen vergelijken de basistaken en basiscompetenties van een magazijnier met de eigen interesses en competenties
EO 08	De leerlingen vergelijken de basistaken en basiscompetenties van een onthaalmedewerker met de eigen interesses en competenties.
EO 09	De leerlingen voeren een eigen ondernemend project uit.
EO 10	De leerlingen stellen eenvoudige verkoopdocumenten op.

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	5
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	6
2	Situering	6
2.1	Samenhang in de eerste graad	6
2.1.1	Samenhang met de algemene vorming	6
2.1.2	Samenhang met de basisopties	6
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Economie en organisatie en het vormingsconcept.....	7
3.2	Krachtlijnen	7
3.3	Opbouw van het leerplan	8
3.4	Leerlijnen.....	8
3.4.1	Beginsituatie	8
3.4.2	Samenhang met de algemene vorming	8
3.4.3	Samenhang met de basisopties	9
3.5	Leerplanpagina.....	9
4	Leerplandoelen	9
4.1	De consument in de samenleving	10
4.2	De onderneming in de samenleving	10
4.3	Ondernemingszin en ondernemerschap.....	13
4.4	De overheid en de samenleving.....	14
4.5	De data-economie.....	14
4.6	ICT binnen economische processen.....	15
5	Lexicon	16
6	Basisuitrusting	17
6.1	Infrastructuur	17
6.2	Materiaal waarover elke leerling moet beschikken.....	17
7	Glossarium.....	17

8	Concordantie	18
8.1	Concordantietabel.....	18
8.2	Doelen vanuit regelgeving	19